

SYSTEM STOPNI HARCERSKICH

Dla harcerki i harcerza (w takim kontekście nazw: harcerka i harcerz używamy w odniesieniu do harcerki i harcerza, harcerki starszej i harcerza starszego, wędrowniczki i wędrownika) stopień jest wyzwaniem, które pozwala zmierzyć się z samym sobą. Kolejne stopnie wskazują im pożądane cechy charakteru i wyznaczają etapy osiągnięć życiowych. Każdy stopień jest dla harcerki i harcerza także celem, którego osiągnięcie jest dostrzegane w środowisku.

Czas zdobywania stopnia nazywamy próbą, bo daje możliwość sprawdzenia siebie, wykazania się w konkretnym działaniu postawą, wiedzą i umiejętnościami.

Dla drużynowych stopnie harcerskie są instrumentem wychowawczym, czyli środkiem, za pomocą którego realizują podstawowy program harcerskiego wychowania i uwzględniają indywidualny rozwój harcerki i harcerza. Przez zdobywanie stopni drużynowi wprowadzają harcerki i harcerzy na drogę systematycznej pracy nad sobą, uczą ich pokonywania kolejnych progów i łączenia własnych dążeń z działaniem w zespole.

System składa się z próby harcerki/harcerza i sześciu stopni: ochotniczki/młodzika, tropicielki/wywiadowcy, pionierki/odkrywcy, samarytanki/ćwika, harcerki orlej/harcerza orlego, harcerki Rzeczypospolitej/harcerza Rzeczypospolitej.

Kolejne stopnie przeznaczone są dla harcerek i harcerzy w określonym wieku:

- **harcerki i harcerze:** ochotniczka-młodzik, tropicielka-wywiadowca
- **harcerki starsze i harcerze starsi:** pionierka-odkrywca, samarytanka-ćwik
- **wędrowniczki i wędrownicy:** harcerka orla-harcerz orli, harcerka Rzeczypospolitej-harcerz Rzeczypospolitej.

Układ wymagań kolejnych stopni różni się ze względu na specyfikę poszczególnych grup wiekowych.

PRÓBA HARCERKI/HARCERZA

Próba harcerki/harcerza przygotowuje do złożenia Przysięgi Harcerskiej. Idea i wymagania próby harcerki/harcerza dotyczą kształtowania harcerskiej postawy oraz podstawowej wiedzy o harcerstwie i Związku. W każdym indywidualnym przypadku wymagania powinny być sformułowane odpowiednio do etapu rozwoju (wieku) harcerki i harcerza realizujących próbę.

Próba harcerki/harcerza nie powinna trwać krócej niż 3 miesiące i dłużej niż 6 miesięcy. W przypadku zuchów trzeciej gwiazdki należy uwzględnić przygotowanie, jakie otrzymały w gromadzie zuchowej i umożliwić im odbycie krótszej próby.

IDEA STOPNIA

Idea próby harcerza oraz idee poszczególnych stopni określają postawę, do jakiej harcerka i harcerz powinni dążyć, zdobywając dany stopień. Postawa ta jest zawsze zgodna z Przysięgą i Prawem Harcerskim:

Próba harcerki/harcerza

Stara się zasłużyć na miano harcerki/harcerza. Chce poznać harcerstwo i dostosować się do jego wymagań, określonych w prawie i Przysiędze Harcerskiej. Chce uczestniczyć w życiu zastępu (patrolu) i drużyny.

Ochotniczka-młodzik

Poznaje smak harcerskiej przygody. W swoim postępowaniu kieruje się Prawem Harcerskim. Pamięta o codziennym dobrym uczynku. Chętnie zdobywa nowe wiadomości i umiejętności przydatne w zastępie, drużynie, domu i szkole. Jest zaradna /zaradny, dzielna / dzielny i pogodna/ pogodny.

Tropicielka-wywiadowca:

Przestrzega Prawa i Przrzeczenia Harcerskiego w codziennym życiu. Zdobywa harcerską wiedzę i doskonali umiejętności z różnych dziedzin. Tropi sytuacje, w których może być pożyteczna/ pożyteczny. Ćwiczy swoją spostrzegawczość i sprawność. Aktywnie uczestniczy w zadaniach zastępu i drużyny.

Pionierka-odkrywca

Ocenia siebie i swoje postępowanie odwołując się do Prawa Harcerskiego. Potrafi radzić sobie w różnych sytuacjach. Można na niej/nim polegać. Jest uczynna/ uczynny, odważna/ odważny, samodzielna / samodzielny. Wywiązuje się z obowiązków, wynikających z miejsca w drużynie.

Samarytanka-ćwik

Poszukuje wzorów do naśladowania zgodnych z harcerskimi wartościami. Szuka sytuacji, w których może pomóc zgodnie z wyrażoną w Przrzeczeniu szczerą wolą. Pracuje nad swoim charakterem. Poszukuje swoich zainteresowań i pasji. Rozwija je zdobywając wiedzę i umiejętności w wybranych dziedzinach. Współtworzy życie drużyny.

Harcerka orla-harcerz orli

Kierując się Prawem Harcerskim buduje swój własny system wartości. Sama/ sam wyznacza swoje cele. Wybiera swoją drogę życiową. Dąży do mistrzostwa w wybranych dziedzinach. Podejmuje wyzwania. Znajduje pole stałej służby.

Harcerz Rzeczypospolitej-harcerka Rzeczypospolitej

Ma własny system wartości wynikający z Prawa Harcerskiego. Kieruje się nim we wszystkich aspektach swojego życia. Potrafi godzić pełnione przeze siebie role, np. w rodzinie, w szkole, w pracy, w działalności społecznej. Osiąga mistrzostwo w wybranych dziedzinach aktywności. Jest świadomą obywatelką/świadomym obywatelem RP. Swoim życiem daje świadectwo o harcerstwie.

ZASADY I TRYB ZDOBYWANIA STOPNI HARCERSKICH

1. Harcerka i harcerz zdobywają stopnie indywidualnie. Zdobywanie stopni rozpoczyna się po złożeniu Przrzeczenia Harcerskiego.
2. Harcerka i harcerz przystępują do zdobywania stopni odpowiednich do etapu swojego rozwoju.
3. Zadania na stopnie ochotniczki/młodzika, tropicielki/wywiadowcy harcerki i harcerze realizują głównie przez aktywny udział w życiu drużyny. Nad ich zdobywaniem czuwają opiekunowie, którymi są zgodnie ze zwyczajem środowiska, np. zastępowi, przyboczni, drużynowy.
4. Zdobywanie stopni pionierki/odkrywcy, samarytanki/ćwika poprzedza sformułowanie przez harcerkę i harcerza indywidualnych zadań zgodnych z ideą i wymaganiami danego stopnia. W sformułowaniu tych zadań pomagają im opiekunowie, zgodnie ze zwyczajem środowiska, np. zastępowi, przyboczni, drużynowy.
5. Zdobywanie stopni harcerki orlej/harcerza orlego i harcerki Rzeczypospolitej/harcerza Rzeczypospolitej wymaga ułożenia indywidualnej próby na stopień. Planowanie i realizację prób na te stopnie wspiera opiekun próby. Może nim być harcerz w stopniu równym zdobywanemu albo wyższym lub instruktor (w przypadku stopnia harcerki orlej/harcerza orlego w stopniu przewodnika, a w przypadku stopnia harcerki Rzeczypospolitej/harcerza Rzeczypospolitej minimum w stopniu podharczmistrza).
6. W szczególnych przypadkach drużynowy może dostosowywać wymagania stopnia do indywidualnych możliwości harcerki i harcerza (np. zdrowotnych), specyfiki pracy drużyny, warunków środowiska itp.
7. Przy zamknięciu próby należy wziąć pod uwagę realizację wymagań na stopnie i postawę harcerki/harcerza.
8. Decyzje w sprawie zatwierdzenia programu próby oraz o przyznaniu stopnia podejmują:
  - w drużynie harcerskiej - drużynowy przy współudziale rady drużyny
  - w drużynie starszoharcerskiej - rada drużyny
  - w drużynie wędrowniczej - członkowie drużyny zgodnie z konstytucją drużynyProgram próby musi być zapisany w karcie próby.
9. Do prowadzenia prób HO i HR (zatwierdzenia programu próby oraz podjęcia decyzji o przyznaniu stopnia) można powołać kapitułę stopni przy drużynie, szczepie, związku drużyn lub hufcu. W skład kapituły mogą wchodzić tylko posiadający ten stopień harcerze i instruktorzy. Kapituła

składa się przynajmniej z trzech członków. Szczegółowe zasady funkcjonowania kapituły określają członkowie kapituły, a zatwierdza komendant jednostki, przy której działa kapituła.

10. Decyzje o otwarciu próby, zamknięciu i przyznaniu stopnia ogłasza drużynowy w rozkazie.
11. Podsumowanie realizacji próby może odbywać się w sposób przyjęty w danym środowisku, np. bieg harcerski, ocena przez kapitułę stopni.
12. Zdobyte stopnia potwierdza się wpisem do książeczki harcerskiej i oznaczeniem na pagonach (lub patkach w drużynach wodnych) munduru harcerskiego:
  - ochotniczka i młodzik - jedna belka,
  - tropicielka i wywiadowca - dwie belki,
  - pionierka i odkrywca - jedna krokiewka
  - samarytanka i ćwik - dwie krokiewki
  - harcerka orla i harcerz orli - jedna gwiazdka
  - harcerka Rzeczypospolitej i harcerz Rzeczypospolitej - dwie gwiazdki.
 Dodatkowo stopnie można oznaczać nabiciem na krzyżu harcerskim:
  - pionierka i odkrywca - srebrna lilijka,
  - samarytanka i ćwik - złota lilijka,
  - harcerka orla i harcerz orli - złota lilijka i złoty okrąg,
  - harcerka Rzeczypospolitej i harcerz Rzeczypospolitej - złote: lilijka, okrąg i wieniec.

PRÓBA HARCERKI/PRÓBA HARCERZA

Staram się zasłużyć na miano harcerki/harcera. Chcę poznać harcerstwo i dostosować się do jego wymagań, określonych w prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim. Chcę przebywać w zastępie (patrolu) i drużynie.

Zalecany czas trwania próby: 3 - 6 miesięcy

WYMAGANIA PRÓBY

1. Znam i rozumiem treść Przyrzeczenia Harcerskiego.
2. Znam i rozumiem Prawo Harcerskie.
3. Znam i rozumiem symbolikę krzyża harcerskiego, lilijki i koniczynki. Potrafię wyjaśnić, do czego zobowiązuje harcerskie pozdrowienie „Czuwaj”.
4. Znam hymn harcerski i umiem go zaśpiewać.
5. Kompletuję swój mundur harcerski.
6. Systematycznie uczestniczę w zbiórkach zastępu i drużyny.
7. Wykonałam/em z zastępem (patrolem) przynajmniej jedno zadanie zespołowe (lub projekt).
8. Znam nazwę drużyny, imię i nazwisko zastępowego i drużynowego i wiem, jak się z nimi skontaktować.

Uwaga: próbę można poszerzyć o dodatkowe wymagania przyjęte w drużynie.

Załącznik

TRYB PRZEJŚCIOWY

W sytuacji, gdy harcerz/harcerka posiada już stopień harcerski i nie ma otwartej próby na stopień kolejny, zachowuje swój dotychczasowy stopień według odpowiednika z nowego systemu, według wzoru (modyfikując odpowiednio oznaczenia):

stopień wg starego systemu	zmiana oznaczenia		stopień wg nowego systemu
	wg starego systemu	wg nowego systemu	
młodzik-ochotniczka	I	I	młodzik-ochotniczka
wywiadowca- tropicielka	II	II	wywiadowca-tropicielka

-----	-----	>	odkrywca-pionierka
samarytanka-ćwik	III	>>	samarytanka-ćwik
HO	*	*	HO
HR	**	**	HR

Następnie otwiera próbę na kolejny stopień według nowego systemu.

W sytuacji, gdy harcerz/harcerka ma już otwartą próbę na stopień według dotychczasowych wymagań, kończy realizację próby wg starego systemu stopni.

.

WYMAGANIA NA STOPNIE

OCHOTNICZKA-MŁODZIK

Z ochotą poznaję smak harcerskiej przygody. W swoim postępowaniu kieruję się Prawem Harcerskim. Pamiętam o codziennym dobrym uczynku. Chętnie zdobywam nowe wiadomości i umiejętności przydatne w zastępie, drużynie, domu i szkole. Jestem zaradna/y, dzielna/y i pogodna/y.

Do próby może przystąpić harcerka/harcerz, która/y:

- złożyła/ył Przyrzeczenie Harcerskie,
- aktywnie uczestniczy w życiu zastępu i drużyny.

Zalecany czas trwania próby: 6-9 miesięcy

Wymagania stopnia

Praca nad sobą

1. Staram się postępować zgodnie z Prawem Harcerskim.
2. W każdym widzę bliźniego. Dostrzegam potrzeby bliźnich, wyrażam to przez spełnianie dobrych uczynków.
3. Mam swoją ulubioną książkę. Korzystam z biblioteki.
4. Mam swoje hobby, zaprezentowałem je w zastępie, drużynie.

Życie rodzinne

1. Mam stały obowiązek domowy i wywiązuję się z niego.
2. Znam daty świąt rodzinnych (imieniny, urodziny, rocznice) i pamiętam o nich.
3. Dzielę się z rodzicami moimi radościami i niepowodzeniami.

Zaradność życiowa

1. Noszę mundur zgodny z regulaminem obowiązującym w ZHP.
2. Zaoszczędziłam/em niedużą sumę pieniędzy i wydałam/em ją na zaplanowany wcześniej cel.
3. Znam okolice swego domu i szkoły. Wiem, gdzie jest przychodnia lekarska, apteka, poczta, posterunek policji, dworzec autobusowy i dworzec kolejowy. Potrafię wskazać drogę do tych miejsc.
4. Dbam o własny wygląd i czystość, utrzymuję porządek wokół siebie. Przyszyłam/em guzik, plaketkę do munduru.
5. Systematycznie uczestniczę w zajęciach ruchowych (np. gimnastyka, gra w piłkę, jazda na rowerze, aerobik, jazda na rolkach).
6. Dbam o higienę osobistą i zapobiegam przeziębieniom, odpowiednio się ubierając.

Wiedza harcerska

1. Wiem, kiedy powstał skauting, kto był jego twórcą oraz kto tworzył harcerstwo na ziemiach polskich. Wiem, czym wstawiły się Szare Szeregi.
2. Wiem, kto jest bohaterem mojej drużyny (szczepu).
3. Potrafię zachować się w kręgu i podczas ogniska. Znam zwyczaje i obrzędy mojego zastępu i drużyny.
4. Wiem, jak oznacza się funkcje pełnione w zastępie, drużynie, szczepie.
5. Znam podstawy musztry harcerskiej. Stanę w postawie zasadniczej i swobodnej, wykonam zwroty. Ustawię się na zbiórce, zachowam się w szyku i zamelduję się. Odpowiednio zachowam się podczas hymnu i wobec sztandaru.
6. Mam śpiewnik harcerski. Znam przynajmniej 5 piosenek harcerskich i piosów.

Techniki harcerskie

1. Umiem zaradzić w przypadku skaleczenia, otarcia nogi, zachłyśnięcia, niewielkiego oparzenia i stłuczenia, krwotoku z nosa, użądlenia przez pszczołę lub osę. Odpowiednio

wykorzystuję dostępne środki opatrunkowe. Znam prawidłową temperaturę człowieka i potrafię ją zmierzyć. Znam numery telefonów pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej oraz ogólnopolski numer alarmowy. Wiem, jak wezwać pomoc w nagłym wypadku.

2. Uczestniczyłam/em w grze terenowej. Wyzaczyłam/łam strony świata za pomocą słońca, przedmiotów terenowych i busoli. Dotarłam/em do wyznaczonego miejsca po znakach patrolowych.
3. Uczestniczyłam/em w wycieczce, przygotowałam/em swój ekwipunek wycieczkowy, odpowiedni do warunków atmosferycznych i terenowych. Potrafię bezpiecznie poruszać się po drodze (samodzielnie i w grupie).
4. Rozstawiłam/em namiot turystyczny, ułożyłam/em i rozpałam/em bezpiecznie ognisko. Znam trzy węzły.
5. Byłam/em z zastępem lub drużyną na wycieczce w lesie. Umiem się w nim zachować. Rozpoznałam/em po sylwetce i liściach 5 drzew.
6. Zaopiekowałam/em się zwierzęciem lub rośliną.
7. Znam co najmniej dwa sposoby szyfrowania wiadomości.

Postawa obywatelska

1. Znam historię godła i barw narodowych. Wiem, co oznaczają i potrafię się wobec nich zachować. Zaśpiewam hymn państwowy.
2. Odszukam na mapie Polski miejsca, które dotąd odwiedziłam lub chciałbym odwiedzić.
3. Wyrobiłam w sobie pożyteczne domowe nawyki ekologiczne.

W okresie próby uczestniczyłam/em w realizacji co najmniej dwóch zadań zespołowych zastępu. Zdobyłam/em w czasie próby przynajmniej dwie sprawności.

Uwaga. Próbę można uzupełnić o dodatkowe wymagania przyjęte w środowisku.

TROPICIELKA-WYWIADOWCA

Jestem na tropie harcerskiej przygody. Przestrzegam Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego w życiu codziennym. Mam oczy i uszy otwarte. Ćwiczę swoją spostrzegawczość. Aktywnie uczestniczę w zadaniach zastępu i drużyny. Zdobywam harcerską wiedzę i doskonałe umiejętności z różnych dziedzin harcerskiego życia.

Do próby może przystąpić harcerka lub harcerz, która/y:

- zdobyła/ył stopień ochotniczki/młodzika; jeśli nie posiada stopnia ochotniczki/młodzika, realizuje próbę tropicielki/wywiadowcy poszerzoną o wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach poprzedniego stopnia;
- aktywnie uczestniczy w życiu zastępu i drużyny.

Zalecany czas trwania próby: 6-12 miesięcy

Wymagania stopnia

Praca nad sobą

1. Notuję sytuacje, w których postąpiłam/em zgodnie i niezgodnie z Prawem Harcerskim i na ich podstawie dokonałam/em wyboru punktu Prawa Harcerskiego, nad którym szczególnie chciałabym/łbym mocno popracować.
2. Robię codzienny rachunek dobrych i złych uczynków.
3. Ukończyłam/em próbę silnej woli, np. przez tydzień zrezygnowałam/em ze słodyczy, oglądania telewizji, gier komputerowych.

Życie rodzinne

1. Przygotowałam/em uroczysty posiłek dla domowników lub uczestniczyłam/em w przygotowaniach świąt rodzinnych.
2. Znam historię swojej rodziny.
3. Rozmawiam z rodziną o swoich problemach.

Zaradność życiowa

1. Osiągnęłam/em dobre wyniki w grach na spostrzegawczość.
2. Uczestniczyłam/em w akcji zarobkowej drużyny.
3. Wiem, jakie zmiany rozwojowe zachodzą u dziewcząt (u chłopców) w moim wieku. Staram się poznać potrzeby i możliwości swojego organizmu.
4. Znam szkodliwe skutki palenia papierosów, picia alkoholu i zażywania narkotyków.
5. Regularnie uprawiam wybraną dziedzinę sportu lub aktywności ruchowej. Poprawiłam/em swoje osiągnięcia.
6. Systematycznie ćwiczę znajomość języka obcego.
7. Korzystałam/em z informacji PKS, PKP, uzyskałam/em potrzebny numer telefoniczny i znalazłam/em potrzebną informację w internecie.

Wiedza harcerska

1. Znam najważniejsze wydarzenia z dziejów harcerstwa. Potrafię wskazać kilka postaci zasłużonych dla ruchu harcerskiego.
2. Wiem, jak powstała tradycja Dnia Myśli Braterskiej.
3. Wiem, co oznaczają skróty WOSM i WAGGGS, wyjaśnię, dlaczego harcerki noszą na mundurze plaketkę WAGGGS, a harcerze plaketkę WOSM.
4. Znam historię swojej drużyny (szczepu) oraz bohatera drużyny (szczepu). Wiem, jakie cechy bohatera drużyny (szczepu) warto naśladować.
5. Wiem, kto jest bohaterem mojego hufca i mojej chorągwi.
6. Znam nazwy stopni harcerskich i instruktorskich oraz sposób ich oznaczania na mundurze. Wiem, jakie sznury noszą instruktorzy komendy hufca, komendy chorągwi, Głównej Kwatery i Przewodniczący ZHP. Znam ich miejsce w strukturze ZHP.
7. Przeczytałam/em minimum dwie książki o tematyce harcerskiej.

Techniki harcerskie

1. Znam skład apteczki drużyny i wiem, jak stosować znajdujące się w niej środki. Potrafię udzielić pierwszej pomocy w przypadku krwotoku, stłuczenia, oparzenia, odmrożenia, skręcenia stawu, złamania kończyny, wystąpienia ciała obcego w oku, omdlenia, udaru słonecznego. Pełniłam/em służbę samarytańską, np. na wycieczce, biwaku, festynie.
2. Wyznaczyłam/em azymuty w terenie. Wykonałam/em szkic drogi, zaznaczając azymuty, charakterystyczne obiekty i odległości. Posługując się busolą i mapą dotarłam/em do wyznaczonego miejsca. Wyznaczyłam/em w nocy kierunek północny. Prawidłowo oceniłam/em „na oko” odległość w terenie, długość przebytej drogi oraz czas marszu. W pomiarach wykorzystałam/wykorzystałem wymiary swojego ciała, np. wzrost, rozpiętość ramion i długość stopy.
3. Znam oznakowanie szlaków turystycznych oraz zasady poruszania się po nich. Przeszłam/przeszedłem oznaczonym szlakiem.
4. Uczestniczyłam/em w rozstawianiu obozu. Zbudowałam/em proste urządzenie obozowe lub wykonałam/em element zdobnictwa obozowego. Znam osiem węzłów, wykorzystałam/em je w praktyce (np. przy budowie urządzeń, w zdobnictwie obozowym lub podczas wędrówki). Przygotowałam/em posiłek dla zastępu na kuchni polowej lub kuchence turystycznej.
5. Kompletnie wyposażenie turystyczne odpowiedni na różne pory roku.
6. Nadałam/em i odebrałam/em wiadomość przekazaną alfabetem Morse’a.
7. Odnalazłam/em w środowisku naturalnym 5 roślin chronionych.
8. Obserwowałam/em wybrane zwierzę i opowiedziałam/em innym (w zastępie, w drużynie lub w klasie) o swoich spostrzeżeniach.
9. Wykonałam/em pożyteczną pracę na rzecz przyrody.

Postawa obywatelska

1. Znam obszar swojej gminy i jej siedzibę. Sprawnie posługuję się planem lub mapą swojej okolicy, na jej podstawie dotrę we wskazane miejsce.
2. Znam daty świąt narodowych, wiem, jakie wydarzenia te święta upamiętniają. Przygotuję z zastępem zbiórkę z okazji jednego z nich.
3. Potrafię wskazać na mapie krainy geograficzne Polski.
4. Wiem, kto jest protektorem ZHP.
5. Znam flagę Unii Europejskiej. Potrafię wymienić kilka państw, które należą do Unii Europejskiej.

W okresie próby uczestniczyłam/em w realizacji co najmniej czterech zadaniach zespołowych i jednym biwaku.

Zdobyłam/em w czasie trwania próby przynajmniej trzy sprawności, w tym przynajmniej jedną dwugwiazdkową.

Uwaga. Próbę można uzupełnić o dodatkowe wymagania przyjęte w środowisku.

PIONIERKA-ODKRYWCA

Uczestnicząc w harcerskim życiu, odkrywam swoje zainteresowania. Oceniam siebie i swoje postępowanie odwołując się do Prawa Harcerskiego. Potrafię radzić sobie w różnych sytuacjach działając samodzielnie i odpowiedzialnie. Można na mnie polegać. Jestem uczynna/ny, odważany, samodzielna/ny.

Do próby może przystąpić harcerka/harcerz, która/y:

- zdobyła/ył stopień tropicielki/wywiadowcy. Jeśli nie posiada stopnia tropiciela/wywiadowcy, realizuje próbę pionierki/odkrywcy poszerzoną o wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach poprzednich stopni,
- aktywnie uczestniczy w życiu zastępu i drużyny.

Zalecany czas trwania próby: 9-12 miesięcy

Wymagania stopnia

Praca nad sobą

1. Określiłam/em swoją największą słabość i podejmę próbę wyeliminowania jej.
2. Aktywnie realizuję obowiązki wynikające z mojej wiary.
3. Wykazałam/em, że potrafię poświęcić własną przyjemność na rzecz obowiązku.
4. Zdobyłam/em nową umiejętność przydatną w gospodarstwie domowym.
5. Rzetelnie wykonuję swoje obowiązki domowe.
6. Zapisuję ustalone terminy i wyznaczone zadania, jestem punktualna/ny i obowiązkowa/ny.
7. Wzięłam/ąłem udział w zaplanowaniu i zorganizowaniu akcji zarobkowej dla drużyny.
8. Dbam o sprzęt drużyny. Brałam/em udział w jego konserwacji.
9. Dbam o zdrowie i pamiętam o aktywnym odpoczynku, odpowiedniej ilości snu, prawidłowym odżywianiu się, umiem radzić sobie z problemami okresu dojrzewania.
10. Załatwiłam/em powierzoną mi sprawę w instytucji lub urzędzie.
11. Zorganizowałam/em wyjście zastępu lub drużyny (grupy koleżanek lub kolegów) do kina, teatru, na koncert, do muzeum lub inną imprezę kulturalną.
12. Potrafię w prostych sytuacjach porozumieć się w języku obcym.
13. Umiejętnie korzystam z Internetu (wyszukuję potrzebne informacje, posiadam adres e-mail).

Doskonalenie harcerskie

1. Potrafię wskazać główne etapy w dziejach harcerstwa.
2. Odwiedziłam/em komendę mojego hufca. Znam adres komendy mojej chorągwi i Głównej Kwatery. Wiem, jak nazywa się komendant hufca, komendant chorągwi, Naczelnik ZHP i Przewodniczący ZHP.
3. Wiem, jakie inne organizacje harcerskie działają w Polsce.
4. Czytam książki o tematyce harcerskiej.
5. Znam strukturę ZHP.
6. Potrafię ocenić czynności życiowe (tętno i oddech), znam prawidłowe tętno dzieci i dorosłych. Potrafię postąpić w przypadku utraty przytomności, ułożyć chorego w pozycji bocznej bezpiecznej. Umiejętnie zastosować różne sposoby przenoszenia poszkodowanych. Potrafię postępować w przypadku zatrucia pokarmowego.
7. Odnalazłam/em na mapie miejsce, w którym się znajduję, poprowadziłam/em w czasie gry terenowej lub wycieczki zastęp wg mapy topograficznej. Na podstawie mapy topograficznej określiłam/em długość trasy, nachylenie terenu, przybliżony czas marszu, azymut na dany punkt. Zmierzyłam/em w terenie odległość i wysokość.
8. Kierowałam/em budowę urządzenia obozowego wg własnego projektu. Umiejętnie posługiwać się sprzętem pionierskim. Potrafię zawiązać co najmniej 10 węzłów i ich zastosowanie.
9. Brałam udział w organizacji wycieczki zastępu lub drużyny.
10. Wyrobiłam/em w sobie pozytywne nawyki ekologiczne (oszczędzam wodę, gaszę światło, segreguję odpady).

11. Wiem, co to jest park narodowy, park krajobrazowy i rezerwat przyrody. Wymienię kilka polskich parków narodowych oraz wskażę występujące w nich osobliwości przyrodnicze. Odwiedziłam/em jeden z parków narodowych, krajobrazowych lub rezerwatów.

Poszukiwanie pól służby

1. Poznaję historię swojej miejscowości. Wiem, co wyróżnia ją spośród innych (np. znane postacie, historyczne wydarzenia, zabytki, sztuka ludowa).
2. Wiem, na czym polega demokracja. Brałam/em udział w demokratycznym podejmowaniu decyzji.

W okresie próby uczestniczyłam/em w obozie lub zimowisku harcerskim oraz w co najmniej dwóch biwakach lub rajdach, zrealizowałam/em co najmniej trzy projekty, w tym przynajmniej jeden na rzecz środowiska (np. szkoły, osiedla). Zdobyłam/em w tym czasie przynajmniej trzy sprawności (dwugwiazdkowe lub trzygwiazdkowe).

Uwaga. Próbę można uzupełnić o dodatkowe wymagania przyjęte w środowisku.

SAMARYTANKA-ĆWIK

Poszukuję wzorów do naśladowania zgodnych z harcerskimi wartościami zawartymi w Prawie i Przrzeczeniu Harcerskim. Szukam sytuacji, w których mogę pomóc. Pracuję nad swoim charakterem. Wywiązuję się ze swoich obowiązków. Poszukuję swoich zainteresowań i pasji. Rozwijam je zdobywając wiedzę i umiejętności w wybranych dziedzinach. Współtworzę życie drużyny.

Do próby może przystąpić harcerka/harcerz, która/y:

- zdobyła/ył stopień pionierki/odkrywcy; jeśli nie posiada stopnia pionierki/odkrywcy, realizuje próbę samarytanki/ćwika poszerzoną o wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach poprzednich stopni;
- aktywnie uczestniczę w życiu zastępu i drużyny.

Zalecany czas trwania próby: 9-12 miesięcy

Praca nad sobą

1. Znam swoje dobre strony. Rozwijam je i potrafię je wykorzystać na rzecz innych.
2. Poszukuję autorytetów. Czerpię z nich motywację do pracy nad sobą.
3. Czynnie uczestniczę w formach rozwoju duchowego, np. kuźnica, dyskusja, rekolekcje, pielgrzymka.
4. Racjonalnie organizuję własny czas. Planuję przebieg dnia, tygodnia.
5. Znam zasady dobrego wychowania, potrafię ubrać się odpowiednio do sytuacji.
6. Potrafię korzystać z osiągnięć postępu technicznego, przestrzegam przy tym zasad kultury (np. znam zasady netykiety, wiem, jak korzystać z telefonu komórkowego w miejscach publicznych, kontroluję czas spędzany przy komputerze).
7. Udoskonaliłam/em swoją technikę uczenia się lub poprawiłam/em oceny z wybranych przedmiotów szkolnych.
8. Systematycznie oszczędzam pieniądze na określony cel.
9. Uczę się języka obcego i potrafię wykorzystać jego znajomość (np. przetłumaczyłam/em artykuł, nawiązałam/em korespondencję ze skautem lub skautką).
10. Zrobiłam/em przegląd swego tygodniowego jadłospisu pod kątem wartości odżywczych, wyciągnęłam/wyciągnąłem wnioski i wprowadziłam/em poprawki na przyszłość. Znam skutki niedożywienia i przejadania się.
11. Potrafię udzielić pierwszej pomocy, w razie potrzeby potrafię zastosować resuscytację (ogól czynności prowadzących do przywrócenia podstawowych czynności życiowych).
12. Włączyłam się do prowadzenia gospodarstwa domowego. W trakcie próby przejąłem na siebie dodatkowe obowiązki.
13. Załatwiłam/em sprawy organizacyjne biwaku, wycieczki, obozu (np. zakup biletu zbiorowego, ubezpieczenie, przygotowanie wykazu potrzebnego sprzętu, prowadzenie rachunków).

Doskonalenie harcerskie

1. Wspecjalizowałam/em się w wybranej dziedzinie harcerskiej (techniki harcerskie lub inna dziedzina pomocna w pracy drużyny). Kierowałam/em projektem dotyczącym tej dziedziny.
2. Przeczytałam/em przynajmniej jedną książkę, która pogłębiła moją wiedzę o dziejach ruchu harcerskiego lub skautowego. Zaprezentuję innym (w zastępie, drużynie lub w klasie) wybrane zagadnienie lub znaczącą postać z dziejów harcerstwa.
3. Zorganizowałam/em według własnego pomysłu akcję zarobkową w drużynie lub nawiązałam/am pożyteczne dla drużyny kontakty (z osobą, instytucją).
4. Znam cele działania Związku Harcerstwa Polskiego.

Poszukiwanie pól służby

1. Jestem wrażliwa/wy na potrzeby drugiego człowieka - świadomie i odpowiedzialnie podejmuje stałą służbę.
2. Sporządziłam/em „mapę potrzeb” występujących w najbliższej okolicy i uczestniczyłam/em w projekcie (zadaniu) odpowiadającym na którąś ze wskazanych potrzeb.
3. Orientuję się w bieżących wydarzeniach politycznych, gospodarczych i kulturalnych kraju.
4. Znam najważniejsze prawa i obowiązki obywateli RP.

5. Przeprowadziłam/em zwiad tematyczny (np. poznając przyrodę, kulturę, historię, współczesne życie społeczne i gospodarcze, poznając ciekawe osoby, mało znane miejsca, zapomniane pamiątki historyczne). Sporządziłam/em dokumentację zwiadu (zawierającą np. opisy, wywiady, pamiątki, fotografie, spis lektur na wybrany temat). W interesujący sposób przedstawiłam/em ją w drużynie.

W okresie próby uczestniczyłam/em w co najmniej trzech projektach. W czasie próby zdobyłam/em co najmniej trzy sprawności (dwugwiazdkowe i trzygwiazdkowe).

Uwaga. Próbę można uzupełnić o dodatkowe wymagania przyjęte w środowisku.

HARCERKA ORLA-HARCERZ ORLI

W harcerskiej wędrówce przez życie odnajduje wzory do naśladowania. Kierując się Prawem Harcerskim buduje swój własny system wartości. Sama/m wyznacza swoje cele. Wybiera swoją drogę życiową. Dąży do mistrzostwa w wybranych dziedzinach. Podejmuje wyzwania. Znajduje pole stałej służby.

Do próby może przystąpić harcerka/harcerz, która/y:

- zdobyła/ył stopień samarytanki/ćwika. Jeśli nie posiada stopnia samarytanki/ćwika, realizuje próbę harcerki orlej/harcerza orlego poszerzoną o wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach poprzednich stopni,
- aktywnie uczestniczy w życiu drużyny,
- zrealizowała/ał próbę wędrowniczą i otrzymała/ał naramiennik wędrowniczy,
- wspólnie z opiekunem przygotowała/ał indywidualny program próby.

Zalecany czas trwania próby: 12-18 miesięcy

Wymagania stopnia wyznaczają płomienie wędrowniczej watry

Siła ciała

1. Prowadzę higieniczny tryb życia i doskonałą swoją sprawność fizyczną. Znam granice swojej wytrzymałości fizycznej.
2. Zaplanowałam/em i zorganizowałam/em wędrówkę o charakterze wyczynu.

Siła rozumu

1. Samodzielnie planuję swój czas. Znam podstawowe zasady dobrego planowania czasu.
2. Rozsądnie gospodaruję własnymi i powierzonymi zasobami finansowymi. Opracowałam/em sposób sfinansowania wybranego przedsięwzięcia i zrealizowałam/em go.
3. Pogłębiając swoją wiedzę i umiejętności w różnych dziedzinach aktywności (nauka i kultura).
4. Znalazłam/em dziedzinę, w której chcę osiągnąć mistrzostwo. Mam już w niej osiągnięcia.

Siła ducha

1. Na podstawie Prawa Harcerskiego buduję swój system wartości. Potrafię otwarcie i konsekwentnie go bronić.
2. Samodzielnie podejmuję stałą służbę w dziedzinie życia duchowego.
3. Staram się zrozumieć innych i uznaję ich prawo do odmienności. Poznałam/em kilka kultur (np. narodowych, wyznaniowych).
4. Staram się żyć w harmonii z naturą.
5. Pielęgnuję więzi rodzinne.
6. Znalazłam/em swoje miejsce w grupie rówieśniczej (dokonując świadomych wyborów i zachowując własny system wartości).
7. Pokonałam/em jedną ze swoich słabości.
8. Dziedziny swoich zainteresowań porównałam/em z potrzebami środowiska. W ten sposób określiłam/em swoje pole służby. Pełniłam/em służbę przez wyznaczony czas.

Formą zakończenia próby jest wędrówka umożliwiająca własne, wewnętrzne podsumowanie próby. Sposób odbywania wędrówki zależy od tradycji środowiska.

Uwaga. Próbę można uzupełnić o dodatkowe wymagania przyjęte w środowisku.

HARCERKA RZECZYPOSPOLITEJ-HARCERZ RZECZYPOSPOLITEJ

Mam własny system wartości wynikający z Prawa Harcerskiego. Kieruję się nim we wszystkich aspektach swojego życia. Potrafię godzić pełnione przeze mnie role, np. w rodzinie, w szkole, w pracy, w działalności społecznej. Osiągam mistrzostwo w wybranych dziedzinach aktywności. Jestem świadomą/ym obywatelką/em RP. Swoją postawą i postępowaniem prezentuję harcerski styl życia.

Do próby może przystąpić harcerka/harcerz, która/y:

- zdobyła/ł stopień harcerki orlej/harcerza orlego,
- wspólnie z opiekunem przygotowała/ał indywidualny program swojej próby.

Zalecany czas trwania próby: 12-24 miesiące

Wymagania na stopień wyznaczają polana wędrowniczej watry:

- Praca nad sobą
- Służba
- Poszukiwanie swojego miejsca w społeczeństwie

Indywidualne zadania próby harcerki Rzeczypospolitej-harcerza Rzeczypospolitej harcerka/harcerz buduje zgodnie z trzema wymienionymi kierunkami pracy wędrowniczej. W pracy nad sobą umacnia swoje zalety i niweluje wady oraz słabości. Dbą o zdrowie i kondycję fizyczną. Rozwija swoją osobowość przez udział w różnych formach życia duchowego i kulturalnego. Pełni stałą służbę, która przynosi wymierne efekty. Poszukując swojego miejsca w społeczeństwie, konsekwentnie realizuje swój pomysł na życie: w nauce i w pracy, w rodzinie, rozwijając pasje i zainteresowania. Zna swoje prawa i obowiązki, wynikające z pełnionych ról społecznych, stara się wywiązywać z nich jak najlepiej. Wie, na czym opiera się system państwa prawa, zna w nim swoje miejsce. Szuka drogi osiągnięcia samodzielności ekonomicznej.